

כָּאן – הפסוק 'ישא ה' פְּנֵי אֱלֹיךָ' עוסק קודם גִּזְרֵי דִין, כָּאן – והפסוק
'אֲשֶׁר לֹא יֵשׂא פָנִים' עוסק לְאַחֵר גִּזְרֵי דִין, שאין הקב"ה נושא פנים
ואינו קורע את גזר הדין לאחר שכבר נחתם. מסיימת הגמרא את
קושיותיה: הרי שאין מועילה תשובה לאחר גזר דין. מתרצת
הגמרא: הָכָא נִמְיָ בְּיָחִיד – אף דברי רבי עקיבא שאין הקב"ה נושא
פנים לאחר גזר הדין עוסקים ביחיד, אולם בציבור מועילה תשובה
אף לאחר גזר דין.

הגמרא ממשיכה בענין זה: ומה שאמרו שגִּזְרֵי דִין דִּיחִיד אינו יכול
להקדע, תנאי היא – שני במחלוקת תנאים, דְּתַנְיָא, הִיךְ רַבִּי מְאִיר
אומר, שְׁנִים שָׁעָלוּ לִפְנֵי מַחֲמַת חֻלִּים, וְחֻלְיִין שָׁוֶה, וְכֵן שְׁנִים
שָׁעָלוּ לְגִדְרוֹם וְלִמְקוֹם שְׂדֵנִים בּו בְּנֵי אָדָם לְהַרְגִּיהוּ לִידוֹן, וְיִנְיָן שָׁוֶה
– ושניהם נידונים על אותו עוון, וְהָ יָרַד מְמִיתוֹ וְנִתְרַפָּא, וְהָ לֹא
יָרַד מְמִיתוֹ, אלא מת בחוליו, וְהָ נִיצֵל מִהַגְדְּרוֹם וְיֵצֵא זָכָאי בְּדִינוֹ,
וְהָ לֹא נִיצֵל, אלא נפסק דינו למיתתו. ויש לשאול, מִפְּנֵי מָה וְהָ יָרַד
וְהָ לֹא יָרַד, וְהָ נִיצֵל וְהָ לֹא נִיצֵל. והתשובה היא, וְהָ תִּפְּלָל וְנִעְנָה,
וְהָ תִּפְּלָל וְלֹא נִעְנָה, וּמִפְּנֵי מָה וְהָ נִעְנָה וְהָ לֹא נִעְנָה, משום שזה
התפלל תפלה שלִימָה – התכוין בתפלתו, ולכן נִעְנָה, וְהָ לֹא
התפלל תפלה שלִימָה, ולכן לֹא נִעְנָה. רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר, כָּאן – זה
שהתפלל ונענה, משום שהתפלל קודם גִּזְרֵי דִין, כָּאן – זה שהתפלל
ולא נענה, משום שהתפלל לְאַחֵר גִּזְרֵי דִין. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, יָפָה
צִעָקָה לְאָדָם בֵּין קוֹדֵם גִּזְרֵי דִין בֵּין לְאַחֵר גִּזְרֵי דִין, שגם לאחר גזר דין
מועילה התפילה לאדם. ומבואר שלרבי יצחק מועילה תשובה
לאחר גזר דין, ולרבי אלעזר אין מועילה.

הגמרא מקשה על מה שנתבאר לעיל שגזר דין של ציבור נקדע
על ידי תשובה: וְגִזְרֵי דִין דְּצִיבּוֹר מִי מִקְּרָע, וְהָ יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת שְׂתָבוּב
אֲחֵר אֲמַר (ירמיה ד יד) 'בְּכֹסִי מִרְעָה לִבְךָ יְרוּשָׁלַם לְמַעַן תִּחְשַׁע' וגו'.
ומשמע שמועיל כיבוס הלב וחזרה בתשובה, ולעומת זאת כתיב
(שם כב) 'כִּי אִם תִּבְכְּסִי בְּתָרִי' וְחֹמֶר הַמִּנְקָה בַּגְדִים וְתָרִי לֶךְ בְּרִית
'וְחֹמֶר נֹסֶף הַמִּנְקָה' נִתְּנָה עֲוֹנָה לְפָנֶיךָ – ישאר כתם עוונך לפני,
ומשמע שאין מועילה תשובה. מָאִי לָאו – וכי לא נתרץ את סתירת
הפסוקים שָׁכָאן – הפסוק 'בְּכֹסִי מִרְעָה לִבְךָ' נאמר קודם גִּזְרֵי דִין,
כָּאן – והפסוק 'נִתְּנָה עֲוֹנָה לְפָנֶיךָ' נאמר לְאַחֵר גִּזְרֵי דִין. והרי שאין
מועילה תשובה לאחר גזר דין אפילו לציבור. מתרצת הגמרא: לֹא
כך ניישב את סתירת הפסוקים, אלא אֲמַר יוֹאֲדָי – שני הפסוקים
נאמרו לְאַחֵר גִּזְרֵי דִין, וְלֹא קִדְּמָה, כָּאן – הפסוק 'נִתְּנָה עֲוֹנָה לְפָנֶיךָ'
נאמר בְּגִזְרֵי דִין שִׁישׁ עָמַד שְׂבוּעָה שִׁאִינו נקדע אף בציבור, כָּאן –
הפסוק 'בְּכֹסִי מִרְעָה לִבְךָ' נאמר בְּגִזְרֵי דִין שִׁאִינו עָמַד שְׂבוּעָה, ובו
מועילה תשובה בציבור. וּבְדִרְבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ אֲמִי, דְּאָמַר רַב שְׁמוּאֵל
בְּרַ אֲמִי, וְאָמַר לֵה אֲמִר רַב שְׁמוּאֵל בְּרַ נִחְמֵנִי אֲמִר רַב יוֹנָתָן, מִנֵּין
לְגִזְרֵי דִין שִׁישׁ עָמַד שְׂבוּעָה שִׁאִינו נקדע, שְׁנָאֲמַר (שמואל א ג יד) 'וְלִבְךָ
נִשְׁבַּעְתִּי לְבֵית עֲלִי אִם יִתְּכַפֵּר עֲוֹן בֵּית עֲלִי בְּזִבְחָ וּבְמִנְחָה עַד עוֹלָם'.
אגב הזכרת הכתוב לענין גזירת בני עלי, דנה הגמרא בענין זה:
אֲמַר רַבָּא, מִלְּשׁוֹן הַפֶּסֶק הָאֲמַר יֵשׁ לְדִיִּק שְׂדוּקָא 'בְּזִבְחָ וּבְמִנְחָה'
אִינו מִתְּכַפֵּר, אֲכַל מִתְּכַפֵּר בְּתוֹרָה – על ידי עסק התורה אֲכַפֵּי אֲמִר,
'בְּזִבְחָ וּבְמִנְחָה' אִינו מִתְּכַפֵּר, אֲכַל מִתְּכַפֵּר בְּתוֹרָה וּבְנִמְלִיּוֹת חֲסִידִים.
מספרת הגמרא: רַבָּה וְאֲבִי מְרִבִּית עָלֵי קָתָו – היו מצאצאי בית
עלי, רַבָּה דְּעַסְק בְּתוֹרָה, הִיךְ אֲרִבְעִין שָׁנִין – חי בזכות כך ארבעים
שנה, אֲבִי דְּעַסְק בְּתוֹרָה וּבְנִמְלִיּוֹת חֲסִידִים, הִיךְ שִׁיתִין שָׁנִין – חי
בזכות כך שישים שנה.

תְּנֵן רַבָּנִן, מִשְׁפָּחָה אַחַת הִיכָה בִּירוּשָׁלַם שְׁהִי מְתִיחַ מִתִּין בִּנֵּי
שְׁמוֹנֶה עָשָׂר שָׁנָה, כָּאן וְהוֹדִיעוּ אֵת רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זְבַדִּי, אֲמִר לָהֶם,
שָׁמָּה מִשְׁפָּחָת עָלֵי אֲתֶם דְּכִתְבִּי בֵּיתָ (שמואל א ב לה) 'וְכָל מְרִבִּית
'וְגִדְלוֹן בִּיתָהּ יוֹמוֹת אֲנָשִׁים', ונתן להם רבן יוחנן עצוה, לְכוּ וְעַסְקוּ
בְּתוֹרָה וְחִיו. הִלְכוּ וְעַסְקוּ בְּתוֹרָה וְחִיו, וְחִיו קוֹרִין אוֹתָהּ מִשְׁפָּחַת רַבִּין
יוֹחָנָן עַל שְׁמוֹ.

*

אֲמִר רַב שְׁמוּאֵל בְּרַ אֲמִינוּ מִשְׁמִיחַ דְּרַב, מִנֵּין לְגִזְרֵי דִין שֶׁל צִיבּוֹר
שִׁאִינו נִתְּנָה וְנִתֵּן לְשׁוֹנוֹת. הגמרא מפסיקה בהבאת דברי רב
שמואל ושואלת: וְכִי אִינוּ נִתְּנָה, וְהִכְתִּיב (ירמיה כב) 'נִתְּנָה עֲוֹנָה
לְפָנֶיךָ', ומבואר שכתם עבירות הציבור עומד לפני הקב"ה ואינו

משתנה. משיבה הגמרא: אֲלֹא כוונת רב שמואל בר אינאי שאף על
גִּב שְׁנִיתָם דִּנְיָם, הרי הוא נִקְרָע על ידי תפילה, שְׁנָאֲמַר (דברים ד ו)
'כֹּה אֶלְהִינוּ כָּכָל קְרָאֵנו אֲלֵינוּ', ומבואר שהקב"ה שומע אל קוראיו
תמיד, ואפילו אחר גזר דין. מקשה הגמרא: וְהִכְתִּיב (ישעיה נ ה)
'דְּרָשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ קְרָאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוּב', הרי שהקב"ה עונה
לקוראיו רק בהיותו מצוי וקרוב. מתרצת הגמרא: הָתָם – הפסוק
'דְּרָשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ' נאמר בְּיָחִיד, הָתָם – בפסוק 'כָּכָל קְרָאֵנו אֲלֵינוּ'
מדובר בְּצִיבּוֹר.

מבררת הגמרא: אִימָתִי – אימתי הוא הזמן שה' מצוי ליחיד.
משיבה הגמרא: אֲמִר רַבָּה בְּרַ אֲבִיתָ, אֵלֵי עֲשֶׂרָה יָמִים שָׁבִין רָאִשׁ
הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכְּפּוּרִים.

הגמרא ממשיכה בענין זה: נאמר (שמואל א כה לה) 'וַיְהִי בַעֲשֶׂרֶת
הַיָּמִים וַיָּגֶף ה' אֶת נֶבֶל', מבררת הגמרא: [עֲשֶׂרָה יָמִים] מָאִי
עֲבִידִיתִיחוּ – מדוע המתין הקב"ה עשרה ימים, ולא הרגו מיד.
משיבה הגמרא: אֲמִר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, בְּנִגְדָּה עֲשֶׂר לְגִמְוֹת וְלִמְעַט
מאכל ומשתהו שָׁתֵּן נֶבֶל לְעִשְׂרֵת עֲבָרֵי יוֹד שְׁבָאוֹ אֲלֵינוּ. שיטה
נוספת: (אָמַר) רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בְּרַ אֲבִיתָ, אֵלֵי עֲשֶׂרָה יָמִים שָׁבִין
רָאִשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכְּפּוּרִים.

*

שנינו במשנה: בְּרָאִשׁ הַשָּׁנָה כָּל כָּאִי הָעוֹלָם עוֹבְרִין לְפָנֶיךָ כְּכֵן מְרִין.
שואלת הגמרא: מָאִי כְּכֵן מְרִין. משיבה הגמרא: הָכָא תְּרַנְיָמוּ –
בבבל פירשו כְּכֵן אֲמַרְנָא – ככבשים שכאשר מונים אותם כדי
לעשרם מוציאים אותם אחד אחד דרך פתח צר. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר,
כְּאִנְשֵׁים הַהוֹלִכִים בְּמַעְלֹת בֵּית מְרִין שְׁהוּא מַעְבֵּר צַר וִישׁ מִשְׁנֵי
צַדְדֵי עֵמֶק, ואין שני אנשים עוברים בו יחדיו. (אָמַר) רַב יְהוּדָה
אָמַר שְׁמוּאֵל, בְּתִיּוֹלוֹת שֶׁל בֵּית דוֹר, שְׁקוּדִם צִאתָם לְמַלְחָמָה הִיוּ
מוֹנִים אוֹתָם עַל יְדֵי שְׁהִי מוֹצִיאִים אוֹתָם אֶחָד אַחֵרֵי הַשָּׁנָה.
אָמַר רַבָּה בְּרַ בְּרַ חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאֵף שְׁעוֹבְרִים אֶחָד אַחַד, כּוֹלֵן
נִסְקָרִין בְּסִקְרִיהָ (וְהַסְתַּכְלוֹת) אַחַת. אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַ יִצְחָק, אֵף אֲנִי
נִמְיָ תְּנִינָא בְּמִשְׁנֵינוּ שְׁכוֹלִם נִסְקָרִים בְּסִקְרִיהָ אַחַת. שהרי המשנה
הביאה מקור לכך שכולם עוברים לפני ה' לדין, ממה שנאמר
(תהלים לג טו) 'הַיּוֹצֵר יָחַד לָכֶם הַמְכִּין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם', ויש לברר מָאִי
קָאֲמַר – מה כוונת הפסוק, אֲלֵינוּ אֵלֵינוּ, דְּהִכִּי קָאֲמַר, דְּהִכִּינָהוּ לְכּוֹלֵי
עָלְמָא וּמִיִּיחִיד לְבִיּוּתָהּ בְּתַדִּי – שה' ברא את כולם ויחד את
לבויותיהם, ואין הבדל בין משובות לב אדם למשובות לב רעהו,
וְהָאֵל קָאֲמַר חֲוִינָן דְּלָאוּ כִּי חָאוּ – והרי רואים אנו שאין הדבר כך,
אֲלֵא לָאו, הִכִּי קָאֲמַר, הַיּוֹצֵר הָעוֹלָם, רוֹאֵה יָחַד, כְּלוֹמֵר בְּסִקְרִיהָ
אַחַת, אֵת לָכֶם שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים, וּמִכֵּן אֵל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם.

משנה

בתקופה שהיה לעם ישראל סנהדרין, היו ראשי החדשים נקבעים
על ידיהם, שהיו מקדשים את החודש על פי שני עדים שהעידו
שראו את הירח בהתחדשותו, כפי שיבואר בהמשך המסכת
בהרחבה. המשנה שלפנינו מבארת על אלו חדשים היו נשלחים
שלוחים לתפוצות ישראל להודיעם מתי נקבע ראש חודש. על
שְׁשֶׁה חֲדָשִׁים תְּשַׁלּוּחִין יוֹצְאִין לְהוֹדִיעַ מִתִּי נִקְבַּע רָאִשׁ חוֹדֶשׁ, עַל
נִסְיָן מִפְּנֵי הַפֶּסֶח כְּדִי שִׁידְעוּ מִתִּי לִקְבּוֹעַ אֵת חֹג הַפֶּסַח שְׁחַל
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן. עַל אֵב מִפְּנֵי תַּעֲצִיבָה שְׁמַתְעִנִים בַּתְּשַׁעָה בּו.
עַל אֵלֵל מִפְּנֵי רָאִשׁ הַשָּׁנָה שְׁחַל עַל פִּי רוֹב לְאַחֵר שְׁעִבְרוּ עֶשְׂרִים
וְתַשַּׁעָה יָמִים מִרָאִשׁ חוֹדֶשׁ אֵלֵל. עַל תַּשְׁרִי מִפְּנֵי תַּקְנֵת הַמּוֹעֲדוֹת
– כְּדִי שִׁידְעוּ מִתִּי לִקְבּוֹעַ אֵת יוֹם הַכִּפּוּרִים וְחֹג הַסּוּכוֹת. עַל בְּכִלְיוֹ
מִפְּנֵי חֲנוּכָה שְׁחַל בְּכ"ה בּו. וְעַל אֲדָר מִפְּנֵי הַפּוּרִים שְׁחַל ב"ד בּו.
וּבְשִׁתִּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָהִים, יוֹצְאִין אֵף עַל אֲחֵי, מִפְּנֵי פֶסַח קָהִין, הַחֹל
ב"ד בּו.

גמרא

מקשה הגמרא: וְלִיִּפְקוּ נִמְיָ אֲתָמוּם וְטָבַת – ויצאו השלוחים להודיע
גם על ראש חודש תמוז וטבת שמתענים בהם.

ראש השנה דף יח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קפה

שהצום המוזכר ראשון בפסוק, הוא על הפורענות האחרונה, שנקבעה החומה, ועל אחרון ראשון – והצום שהוזכר אחרון בפסוק הוא על הפורענות הראשונה, שהתחיל המצור, אלא שהוא מונה לסדר חדשים – שרבי עקיבא סובר שלא הקפיד הכתוב לכתוב לפי סדר הפורענות כי אם על סדר החדשים, ואני מונה לסדר פורעניות – ואני סובר שהפסוק הקפיד לכתוב גם לפי סדר הפורעניות.

*

במסכת שבת (ג:) מובא שחנניה בן חזקיה וסיעתו כתבו מגילה לזכרון ימים שנעשו בהם ניסים לישראל בתקופת בית שני, וקבעו ימים אלו להיות ימים טובים שאסורים בתענית, ומקצתם אף בהספד. הגמרא מביאה מחלוקת בדיון ימים אלו אחר חורבן הבית: איתמר, רב ורבי חנינא אמרי, לאחר החורבן פטלה מגילת תענית ומותר להתענות ולהספיד בימים שנקבעו שם. רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי, גם לאחר החורבן לא פטלה מגילת תענית. מבארת הגמרא את סברת המחלוקת: רב ורבי חנינא אמרי פטלה מגילת תענית, שהרי הרי קאמר הכתוב (כפי שדרשו לעיל), בזמן שיש שלום יהיו ארבעת הצומות לששון ולשמחה, ובזמן שאין שלום יהיו ימים אלו צום. והרי שאפילו שבמי הבית היו ימים אלו מועדים טובים האסורים בתענית, לאחר שנחרב הבית בטל דינם והרי הם ימי צום. והנה נמי כי הני – ואף הימים הללו שנקבעו במגילת תענית לימי שמחה, גם כן בטל דינם לאחר שחרב הבית ומותר לצום בהם. רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי לא פטלה מגילת תענית, ולדעתם אין להוכיח מארבעת הצומות, משום דהני הוא דתליניהו רחמנא בבנין בית המקדש – ארבעה צומות אלו תלאם הכתוב בבנין בית המקדש ובחורבנו, אכל הנך – ימים אלו הכתובים במגילת תענית שאינם שייכים לבנין בית המקדש, בדיקנא קיימי – גם לאחר החורבן נשארו קיימים.

הגמרא מביאה קושיא על הסוברים שבטלה מגילת תענית: מתיב רב כהנא, שנינו בברייתא. מעשה ונורו תענית פתניה בלוד, וירד רבי אליעזר ורחין, ורבי יהושע הלך וסיפר – והסתפר. כדי להראות שאין דעתם נוחה מתענית. ואמרו להם – רבי אליעזר ורבי יהושע לבני לוד צאו והתענו (ועשו תשובה) על מה שהתעניתם בימי החנוכה, ומוכח שלא בטלו לאחר החורבן ימי החנוכה (הכתובים במגילת תענית). מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, שאני הנוכה דאיבא מצוה – שונה דין חנוכה שלא נתבטל לאחר החורבן, משום שיש בהם מצות הדלקת נר חנוכה. מקשה הגמרא: אמר ליה אביי לרב יוסף, ותיבטיל איחי ותיבטיל מצותה – ותתבטל החנוכה, ותתבטל גם מצות הדלקת הנר שבה. מתרצת הגמרא: אלא אמר רב יוסף שאני הנוכה דמיפסדס נפא – שונה דין ימי החנוכה, מאחר שהנס היה גלוי לכל ישראל על ידי שנהגו את מצוות החנוכה והחזיקום ככל דיני התורה, ואין ראוי לבטלם.

קושיא נוספת על הסובר שבטלה מגילת תענית: מתיב רב אהא בר הונא, שנינו במגילת תענית (פ:) בתלתא בתשרי פטלה אדברתא מן שטרייא – בג' בתשרי ביטלו את הזכרת שם שמים בשטרות. שנונה מלכות נון נורה על ישראל, שלא להזכיר שם שמים על פיהם, וכשנכרה מלכות חשמונאי ונצחום, התקינו שיהו מזכירין שם שמים אפילו בשטרות, וכך היו פותכים, בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון, וכששמעו חכמים בדבר, אמרו, למחר זה פורע את חובו וזורק את השטר, ונמצא ששם שמים מוזכר בו מוטל בבזיון באשפה, ומשום כך ביטלו. ואותו היום שביטלו ג' בתשרי היה תענית, קמייא בטול אחרנייתא מסיפין – הרי את הימים הקודמים ביטלו, וכי יסיפו ימים טובים אחרים. מתרצת הגמרא: הלא במאי עסקינן – בברייתא מדובר בזמן שפית המקדש קיים, ולא בטלה עדיין מגילת תענית.

דאמר רב חנא בר חינא, אמר רבי שמעון חסידא, מאי דכתיב (זכריה ח:) 'בה אמר ה' צבאות, צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה'. וקשה שבתחילה קרי להו 'צום', ואחר כך קרי להו 'ששון ולשמחה', אלא כוונת הפסוק לומר שפעמים הם ימי צום ופעמים הם ימי שמחה, והיינו, בזמן שיש שלום, כלומר, שאין יד הגויים שולטת על ישראל, יהיו ימים אלו לששון ולשמחה, ויאסרו בהספד ותענית. ובזמן שאין שלום, יהיו ימים אלו 'צום'. ומכיון שמשנתנו נשנתה בזמן שאין בית המקדש קיים ולא היה שלום, היה על השלוחים לצאת להודיע אף על ימי תענית אלו.

מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, הכי קאמר – כך דורשים את הפסוק, בזמן שיש שלום יהיו ימים אלו לששון ולשמחה, ובזמן שיש נורת המלכות יהיו ימים אלו לצום. ובזמן שאין נורת המלכות ואין שלום, רצו מתעניין, רצו אין מתעניין. ובזמן המשנה לא היתה גזירת המלכות ולכן אף שלא היה שלום לא היה חובה לצום, ולא הטריחו את השלוחים לצאת על חדשים אלו. מקשה הגמרא: אי הכי שבזמן שאין שלום ואין גזירת המלכות הצומות הינם רשות, תשעה באב שהוא אחד הצומות המוזכרים בפסוק נמי רשות הוא, ומדוע יצאו השלוחים להודיע עליו. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, שאני תשעה באב משאר הצומות הואיל והוכפלו בו צרות, דאמר מר, בתשעה באב חרב הבית הראשונה ובשנית, ונלקדה ביתה, ונחרשה העיר ירושלים. ולכן יוצאים השלוחים על צום זה.

*

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את הצומות שהוזכרו בפסוק האמור: תנא, אמר רבי שמעון, ארבעה דברים היה רבי עקיבא דורש, ואני אין דורש כמותו, ואחד מהם הוא הדרשה על הפסוק שהובא לעיל, וכך דרשו רבי עקיבא 'צום הרביעי' זה תשעה בתמוז שבו הוכנעה העיר בימי בית ראשון, שנאמר (ירמיה נב ו:) '(ברביעי) [בתשעה הרביעי] בתשעה לחודש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ, והתבקע העיר' וגו'. ואמאי קרי ליה הכתוב 'רביעי', מפני שתמוז הוא רביעי לחדשים והנמנים מניסן. 'צום החמישי' זה תשעה באב שבו נשרף בית אלהינו, ואמאי קרי ליה 'חמישי', מפני שאב הוא חמישי לחדשים. 'צום השביעי' זה שלשה בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם, ומי הרגו, ישמעאל בן נתניה הרגו. ללמדך – מכל שצום זה נכתב יחד עם הצומות על חורבן הבית יש לך ללמוד ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלהינו. ואמאי קרי ליה 'שביעי', מפני שתשרי הוא שביעי לחדשים. 'צום העשירי' זה תשעה במכת שבו סמך מלך בבל על ירושלים והתחיל לצור עליה. שנאמר (יחזקאל כד א-ב) 'ויהי דבר ה' אלי בשנת התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר, בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הנה סמך מלך בבל אל ירושלים בעצם היום הזה'. ואמאי קרי ליה 'עשירי', מפני שטבת הוא עשירי לחדשים. והלא היה ראוי צום זה של עשרה בטבת לכתוב ראשון לפי סדר מאורעות החורבן. ולמה נכתב כאן באחרונה, אלא כדי להסדיר חדשים בתיקנן – כדי למנות את הצומות לפי סדר החדשים.

ממשיך רבי שמעון ואומר, ואני אני אומר בן, אלא אני מפרש ש'צום העשירי' זה חמשה במכת, שבו באת שמועה לגולה שהוכתה העיר ירושלים, וכפי שנאמר (יחזקאל לג כא) 'ויהי בשנת עשרה שנה, בעשירי ושהוא חודש טבתו בחמשה לחדש לגלותנו, בא אלי הפליט מירושלים לאמר הכתה העיר'. ועשו את היום שבו באה השמועה לגולה כיום השמיני להתענות בו. וממשיך רבי שמעון ואומר, ונראה דברי מדבריו של רבי עקיבא, שאני אומר, על ראשון ראשון – שהצום המוזכר ראשון בפסוק, היינו 'צום הרביעי', הוא על הפורענות הראשונה, שנבקעה החומה, ועל אחרון אחרון – והצום העשירי המוזכר אחרון בפסוק, הוא על הפורענות האחרונה, דהיינו כשבאה שמועה לגולה. והוא אומר, על ראשון אחרון –